
Meddelandeblad

Mottagare: kommunstyrelsen, socialnämnd eller motsvarande, förvaltningschefer med ansvar för individ- och familjeomsorg, handikappomsorg och/eller äldreomsorg, kommunens revisorer, länsstyrelser, pensionärs- och handikapporganisationer

Augusti 2006

Nya bestämmelser om rapporteringsskyldighet och särskild avgift (sanktionsavgift) i socialtjänstlagen

Meddelandebladet behandlar ändringar i socialtjänstlagen (2001:453, SoL) och kommunallagen (1991:900, KL) som trädde i kraft den 1 juli 2006. Ändringar och tillägg har gjorts i 16 kap. 6 a §, 6 b § och 6 d–h §§ SoL samt 9 kap. 10 § KL.

Inledning

Riksdagen beslutade den 30 maj 2006 om ändringar i socialtjänstlagen och kommunallagen vilka syftar till att stärka rättssäkerheten för enskilda som beviljats bistånd enligt socialtjänstlagen. De nya bestämmelserna avser fyra områden:

- Rapporteringsskyldighet när en kommun inte verkställer sitt eget gynnande beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen.
- Särskild avgift (sanktionsavgift) när en kommun inte verkställer sitt eget gynnande beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen inom skälig tid.
- Utökade möjligheter för kommunala revisorer att granska ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild, när det gäller hur socialnämnden verkställer egna gynnande beslut.
- Bestämmelserna om särskild avgift (sanktionsavgift) när en kommun inte verkställer en gynnande dom av en förvaltningsdomstol ändras så att de stämmer överens med de nya bestämmelserna om sanktionsavgift vid ej verkställda beslut.

Regeringens förslag redovisas i propositionen *Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre* (prop. 2005/06:115) och riksdagens behandling i socialutskottets betänkande *Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre* (bet. 2005/06:SoU26, rskr. 2005/06:301).

Bakgrunden till de nya bestämmelserna är att Socialstyrelsen och länsstyrelserna vid flera tillfällen har följt upp och redovisat ej verkställda domar och beslut enligt SoL och lagen (1993:387, LSS) om stöd och service till vissa funktionshindrade. Resultatet av kartläggningarna har visat att det i vissa fall har gått lång tid mellan att kommunen har fattat ett gynnande beslut enligt SoL eller LSS och att beslutet har verkställts. Enligt 16 kap. 3 § andra stycket SoL skall ett beslut om bistånd enligt socialtjänstlagen i princip verkställas omedelbart. I propositionen anför regeringen ”att det ur rättsäkerhetssynpunkt är oacceptabelt att enskilda inte får tillgång till de rättigheter gentemot det allmänna som lagstiftningen ger dem” (prop. 2005/06:115, s. 117).

Det införs inga motsvarande bestämmelser om ej verkställda beslut i LSS. När det gäller beslut som har fattas enligt LSS avser regeringen (prop. 2005/06:115, s. 117) att återkomma till frågan i samband med beredningen av det delbetänkande som Assistanskommittén lämnade i november 2005 (SOU 2005:100). Sedan den 1 juli 2002 finns bestämmelser om sanktionsavgift om en domstols avgörande inte verkställs i 28 a–d §§ LSS.

Rapporteringskyldighet

Socialnämnden är skyldig att rapporterna alla gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom tre månader. Socialnämnden skall rapportera till länsstyrelsen, kommunens revisorer och kommunfullmäktige.

Rapporteringskyldigheten gäller endast då det finns beslut som skall rapporteras. I de fall det inte finns några beslut som omfattas av rapporteringskyldigheten behöver inte något meddelande skickas till dem som annars skulle ha varit mottagare av rapporterna.

Vilka beslut omfattas?

Socialnämndens rapporteringskyldighet omfattar alla gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL, dvs. alla former av bistånd inom individ- och familjeomsorgen, handikappomsorgen och äldreomsorgen som inte har verkställts. Rapporteringskyldigheten gäller både nya beslut om bistånd som inte har verkställts och beslut som inte verkställs på nytt inom tre månader efter att verkställigheten har avbrutits.

Vem är ansvarig för rapporteringen?

Rapporteringskyldigheten skall fullgöras av den eller de nämnder som svarar för utredning och beslut i ärenden enligt socialtjänstlagen. I propositionen anför regeringen följande:

Regeringen vill i detta sammanhang understryka att det alltid är den beslutande nämnden som har ansvaret för att den enskilde verkligen får det bistånd som har beviljats, oavsett vem – den beslutande nämnden själv, en annan nämnd eller en enskild verksamhet – som verkställer det beslutade biståndet. Med detta ansvar följer självklart en skyldighet att dokumentera att beslutet har verkställts samt att följa upp det beviljade biståndet.
(prop. 2005/06:115 s. 118)

Rapportering till länsstyrelsen och revisorer

Socialnämnden skall rapportera alla gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet till länsstyrelsen och kommunens revisorer. För varje beslut skall socialnämnden ange tidpunkten för beslutet och vilken typ av insats beslutet gäller samt kortfattat uppge skälen för dröjsmålet. Rap-

porteringen skall ske en gång per kvartal. Ett ej verkställt beslut skall rapporteras varje kvartal så länge det inte har verkställts (prop. 2005/06:115, s. 181).

Rapporteringsskyldigheten gäller även beslut som inte verkställs på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbrutits. Även i denna situation skall socialnämnden rapportera en gång per kvartal.

När ett gynnande beslut, som socialnämnden har rapporterat som ej verkställt till länsstyrelsen och revisorerna, senare verkställs skall socialnämnden anmäla detta till länsstyrelsen och revisorerna. Socialnämnden skall då ange datum för verkställigheten. Detsamma gäller beslut som verkställs på nytt efter det att ärendet har rapporterats till länsstyrelsen och revisorerna med anledning av att verkställigheten avbrutits. Det finns ingen tidsfrist angiven för när socialnämnden skall underrätta länsstyrelsen och revisorerna om att verkställighet av ett beslut har skett. Det ligger i socialnämndens intresse att så snart möjligt lämna en sådan underrättelse så att ärendet kan avföras från vidare granskning.

Rapportering till kommunfullmäktige

Socialnämnden skall lämna en statistikrapport till kommunfullmäktige över hur många gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet, vilka typer av bistånd som besluten gäller samt hur lång tid som vid rapporteringstillfället förflutit från dagen för respektive beslut.

Det är viktigt att den statistikrapport som socialnämnden lämnar till fullmäktige utformas på ett sådant sätt att sekretessbelagda uppgifter om enskilda inte lämnas ut. Av socialnämndens redovisning till fullmäktige skall det inte gå att härleda vilka personer besluten gäller. Socialnämnden skall inte heller ange skälen till varför de rapporterade besluten inte är verkställda, då det inte är meningen att skapa en diskussion kring enskilda ärenden. Det är dock viktigt att det framgår hur stor del av de ej verkställda besluten som gäller bistånd till kvinnor respektive män. Rapporteringen skall göras en gång per kvartal.

Socialnämndens rapporteringsskyldighet till fullmäktige gäller även för beslut som inte verkställs på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbrutits.

Särskild avgift (sanktionsavgift)

En kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som någon är berättigad till enligt ett beslut av kommunen, skall åläggas att betala en särskild avgift (sanktionsavgift). Detsamma gäller om kommunen inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet efter det att verkställigheten avbrutits (16 kap. 6 a § första stycket SoL). Sanktionsavgiften är avsedd som en yttersta åtgärd, som regeringen bedömer bara behöver tillgripas i ett mindre antal fall (prop. 2005/06:115, s.123).

Bestämmelserna om sanktionsavgift för gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har verkställts inom skälig tid är i allt väsentligt desamma som de som sedan den 1 juli 2002 gäller för sanktionsavgifter om en kommun efter avgörande i domstol inte tillhandahåller bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Sanktionsavgiften tillfaller staten (16 kap. 6 a § SoL).

Det finns inte angivet någon generell tidsfrist för vad som är skälig tid. Hur lång tid socialnämnden bör få på sig måste alltid avgöras utifrån en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid bedömningen av vad som kan anses vara skälig tid kan det finnas sådana särskilda omständigheter som kan utgöra grund för nedsättning eller eftergift av sanktionsavgiften i ett enskilt fall (prop. 2005/06:115 s. 124 och s. 127).

I propositionen anför regeringen följande:

Regeringen vill i detta sammanhang understryka att den i föregående avsnitt föreslagna tiden om tre månader från dagen för beslutet till rapporteringsskyldigheten för socialnämnden inträder, inte innebär att det är denna tid som nämnden skäligen har på sig att verkställa ett beslut. (prop. 2005/06:115 s. 124)

Det är länsrätten som efter ansökan från länsstyrelsen prövar frågan om särskild avgift (16 kap. 6 c § SoL). Länsrättens beslut kan överklagas till kammarrätten och då krävs prövningstillstånd (16 kap. 5 § SoL).

När länsrätten fastställer avgiften skall den särskilt beakta hur lång tid dröjsmålet har pågått och hur allvarligt det i övrigt kan anses vara. Den fastställda avgiften kan vara lägst tio tusen kronor och högst en miljon kronor. Domstolens arbete med att beräkna storleken på avgiften underlättas om länsstyrelsen, till grund för sitt yrkande om utdömande av avgift, gör en uppskattning av den besparing som kommunen per månad kan antas ha gjort genom att inte verkställa sitt beslut.

Genom ändringen i 16 kap. 6 b § SoL vill regeringen markera att hela perioden fram till tidpunkten för länsrättens dom bör beaktas om beslutet inte dessförinnan har verkställts. Om beslutet verkställs under tiden som målet om utdömande av avgift handläggs i länsrätten, bör följaktligen tiden fram till tidpunkten för verkställigheten beaktas. Det finns inte något som hindrar att domstolen beslutar om en sanktionsavgift i de fall då det gynnande beslutet enligt socialtjänstlagen redan har verkställts, men då detta inte kan sägas ha skett inom skälig tid (prop. 2005/06:115, s. 127).

Sanktionsavgiften kan enbart sättas ned eller efterges helt om synnerliga skäl föreligger. I propositionen redovisas ett par exempel på sådana skäl. Ett sådant kan vara om den enskilde, innan tidpunkten för skälig tid har överskridits, har fått ett godtagbart erbjudande om en bostad som han eller hon tackat nej till. Ett annat exempel kan vara om kommunen trots stora ansträngningar inte har lyckats ordna en kontaktperson inom skälig tid.

Om en kommun efter att ha ålagts att betala en särskild avgift fortfarande inte tillhandahåller biståndet får en ny särskild avgift enligt 16 kap. 6 a § första eller andra stycket SoL dömas ut. En sanktionsavgift får dömas ut bara om länsstyrelsens ansökan har delgetts kommunen inom två år från tidpunkten för det gynnande beslut om bistånd eller inom två år från det att verkställigheten av det gynnande beslutet avbrutits.

Utökade granskningsmöjligheter för kommunala revisorer

De kommunala revisorernas granskning omfattar inte ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild annat än i särskilt angivna fall som anges i kommunallagen. Ändringen i 9 kap. 10 § KL innebär att de kommunala revisorernas granskning även får omfatta ärenden som avser myndighetsutövning mot en enskild, när granskningen gäller hur socialnämnden verkställer egna gynnande beslut enligt socialtjänstlagen. Sedan den 1 juli 2002 har de kommunala revisorerna möjlighet att granska ärenden som avser

myndighetsutövning mot någon enskild när det gäller hur socialnämnden verkställer avgöranden av allmänna förvaltningsdomstolar.

Ändringar i bestämmelserna om kommunalt domstolstrots

Bestämmelserna i 16 kap. 6 a § SoL andra stycket ändras så att det som gällt sedan den 1 juli 2002 när en kommun inte verkställer en gynnande dom om bistånd enligt socialtjänstlagen från en förvaltningsdomstol i tillämpliga delar stämmer överens med de nya bestämmelserna om särskild avgift (sanktionsavgift) vid ej verkställda beslut.

Den tidigare formuleringen om ”utan oskäligt dröjsmål” byts ut mot ”inte inom skälig tid”. Lagändringen innebär ingen ändring i sak utan är av redaktionell art.

Vidare görs ett tillägg som innebär att det införs en bestämmelse om sanktionsavgift som gäller om verkställighet av en domstols avgörande om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL avbryts. En kommun som inte inom skälig tid på nytt tillhandahåller biståndet efter att verkställigheten av en domstols avgörande avbrutits skall åläggas en sanktionsavgift.

Som tidigare gäller att en särskild avgift bara får dömas ut om ansökan delgetts kommunen inom två år från det att domen om biståndet vunnit laga kraft (16 kap. 6 e § SoL). Om verkställigheten av en dom har avbrutits införs en ny regel om att särskild avgift bara får dömas ut om ansökan delgetts kommunen inom två år från det att verkställigheten har avbrutits.

Ikraftträdande

De nya bestämmelserna i socialtjänstlagen trädde i kraft den 1 juli 2006.

När det gäller särskild avgift med anledning av dröjsmål med att verkställa en kommuns gynnande beslut får enbart tid från och med lagens ikraftträdande beaktas när domstolen bedömer om skälig tid överskridits. Detsamma gäller i fråga om särskild avgift med anledning av dröjsmål med att verkställa en kommuns gynnande beslut eller en domstols gynnande avgörande, om verkställigheten av beslutet eller domen avbrutits.

Avslag trots bedömt behov – oförenligt med rättsordningen

I propositionen (prop. 2005/06:115, s. 129 f) konstaterar regeringen att det inte är förenligt med gällande lagstiftning att avslå en ansökan om bistånd enligt SoL – när det finns förutsättningar för att meddela ett positivt beslut – med hänvisning till att nämnden bedömer att ett gynnande beslut inte kan verkställas inom rimlig tid.

Enligt 4 kap. 1 § första stycket SoL har den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt rätt till bistånd av socialnämnden för sin försörjning och för sin livsföring i övrigt. Ett avslag på ansökan kan endast meddelas om den enskilde inte har något behov av sökt bistånd eller om det behov som finns kan tillgodoses på annat sätt. Det saknas alltså andra grunder för att meddela avslag.

Referenser

SFS 2001:543	Socialtjänstlagen
SFS 1991:900	Kommunallagen
Prop. 2005/06:115	Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre
Bet. 2005/06:SoU26	Nationell utvecklingsplan för vård och omsorg om äldre

Socialstyrelsen klassificerar sin utgivning i olika dokumenttyper. Detta är *ett Meddelandeblad*. Det innebär att den innehåller information om lagar och förordningar, avgifter, beslut vid andra myndigheter, rättsfall och JO-uttalanden av principiell betydelse samt uppgifter om att projektmedel kan sökas.

Denna information (art nr 2006-1-11) kan laddas ner och beställas från Socialstyrelsens webbplats: www.socialstyrelsen.se/publicerat. Den kan även beställas från Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67.
